

بررسی مقایسه ای نیازهای آموزشی هنگام ترخیص از دیدگاه بیماران زن و مرد تحت عمل بای پس عروق کرونر

ویدا شفیع پور*، اکرم نجف یارندی**، ژاله محمدعلیها**، فاطمه حسینی***

چکیده

مقدمه: آموزش بیماران باید بر اساس بررسی و تعیین نیازهای آموزشی آنان و بر مبنای جنس صورت پذیرد و اطلاعات لازم دقیقاً بر اساس نیازهای بیان شده از طرف بیماران ارائه گردد.

هدف: تعیین و مقایسه نیازهای آموزشی هنگام ترخیص از دیدگاه بیماران زن و مرد تحت عمل بای پس عروق کرونر.

نوع پژوهش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی مقایسه ای است که در آن پژوهشگر با استفاده از پرسشنامه نیازهای آموزشی زنان و مردان تحت عمل بای پس عروق کرونر را تعیین و سپس این نیازها را با هم مقایسه کرده است.

نمونه: نمونه های پژوهش شامل ۱۰۰ زن و ۱۰۰ مردی است که اولین بار تحت عمل بای پس عروق کرونر قرار گرفته و به روش نمونه گیری مستمر انتخاب شده بودند.

نتایج: یافته ها نشان داد بین نیازهای آموزشی زنان و مردان در حیطه های مختلف به جز نیاز به آموزش در مورد داروهای مصرفی اختلاف معنی دار وجود داشته است ($P < 0/0001$).

بحث و نتیجه گیری: با توجه به یافته های پژوهش لازم است به هنگام آموزش این بیماران، تفاوت جنس مدنظر قرار داده شود. همچنین پیشنهاد می شود با در نظر گرفتن جنس تأثیر آموزش بر بهبود کیفیت زندگی مورد بررسی قرار گیرد.

واژه های کلیدی: نیازهای آموزشی، بای پس عروق کرونر.

*کارشناس ارشد پرستاری (مؤلف مسئول)

**عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

***عضو هیئت علمی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

مقدمه

علی‌رغم تمام موفقیتها و پیشرفتهای علمی حاصل شده در اعمال جراحی قلب هنوز مددجویان زیادی با عوارض و مشکلات فراوان ناشی از این اعمال مواجه هستند. از جمله کسانی که تحت عمل جراحی مهم، پرخطر و پرهزینه قرار می‌گیرند بیماران تحت عمل بای پس عروق کرونر می‌باشند. از آنجائیکه امروزه معیار درمان بیماریهای عروق کرونر، بهبود کیفیت زندگی بیماران می‌باشد لذا لازم است به این گروه از بیماران آموزشهای لازم جهت حفظ زندگی بعد از عمل، پیگیری منظم توصیه‌های درمانی و تغییر در شیوه زندگی داده شود که چگونه و با رعایت چه مواردی از خود مراقبت نمایند (Moore, 1996).

(Gulanick, 1998) معتقد است امروزه بسیاری از بیماران مدت کوتاهی پس از عمل جراحی بای پس عروق کرونر از بیمارستان مرخص می‌شوند و بخش عمده‌ای از دوران نقاهت و بهبودی آنان بدون بهره‌مندی از مراقبت مستمر پرستاری و پزشکی در خانه سپری می‌شود از اینرو لازم است پیش از ترک بیمارستان و پس از آن اطلاعات و آموزشهای لازم به بیمار و خانواده وی ارائه گردد تا بتوانند فعالیت‌های مراقبت از خود را در خانه انجام دهند.

بیمارانی که آموزش قبل از ترخیص را دریافت می‌کنند دارای احساس آمادگی برای ترک بیمارستان در روز ترخیص و حس سازگاری بهتری بعد از ترخیص هستند. بر این اساس آموزش بیماران تحت عمل بای پس عروق کرونر بایستی بر نیازها و مشکلات اختصاصی هر بیمار استوار باشد به صورتی که بتواند سبب تغییر رفتار در آنها شود (Wallis & McNamee, 1997).

Goodman (1999) نیز می‌نویسد آموزش بیماران باید بر اساس بررسی و تعیین نیازهای آموزشی آنان صورت پذیرد که جهت انجام این امر نیازهای آموزشی هر بیمار باید در مدت بستری وی در بیمارستان شناخته شود. در

واقع نیازهای آموزشی بیان شده از طرف بیماران حائز اهمیت می‌باشد نه آنچه که از نظر پرسنل بهداشتی مهم تلقی می‌شود. از طرف دیگر باید در نظر داشت مردان و زنان از انتظارات متفاوتی نسبت به بهبودی ناشی از عمل بای پس عروق کرونر و مراقبت از خود برخوردارند لذا در نظر گرفتن تفاوت جنس در سیر بهبودی بعد از عمل به تیم بهداشتی کمک می‌کند تا براساس نیازهای آموزشی خاص زنان و مردان برنامه ترخیص را طرح ریزی نمایند (Jicklin & Graydon, 1997).

با عنایت به مطالب فوق پژوهش حاضر با این هدف انجام شده است که تفاوتها و تشابهات نیازهای آموزشی بیماران زن و مرد تحت عمل بای پس عروق کرونر را در هنگام ترخیص مشخص نموده و زمینه را برای جلب توجه پرستاران به نیازهای خاص این بیماران در جهت برنامه ریزی صحیح فراهم سازد، باشد که بدین وسیله اطلاعات لازم، دقیقاً بر اساس نیازهای آموزشی بیان شده از طرف آنان و مبتنی بر جنس هر بیمار ارائه گردد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی مقایسه‌ای است. این پژوهش دارای دو جامعه زنان و مردان بستری در بخشهای جراحی قلب بوده است که برای اولین بار تحت عمل بای پس عروق کرونر قرار گرفته و آماده ترخیص بودند. نمونه‌ها به تعداد ۱۰۰ مرد و ۱۰۰ زن از افرادی که واجد شرایط شرکت در پژوهش بودند به روش نمونه‌گیری مستمر به مدت ۳ ماه انتخاب و در پژوهش شرکت داده شدند.

بیمارانی که دچار نابینایی، ناشنوایی، بروز عارضه مغزی و عروقی پس از عمل و ابتلا به بیماری روانی شناخته شده بودند از نمونه‌های پژوهش حذف شدند. روش گردآوری داده‌ها خود گزارش دهی بود که بوسیله پرسشنامه خود ایفا صورت گرفت. لیکن در صورتی که بیماری سواد

جدول شماره ۱: میانگین و انحراف معیار نیازهای

آموزشی مردان براساس اولویت

انحراف معیار	میانگین	حیطه های نیاز آموزشی مردان
۲/۴۱	۷/۵۴	فعالیت
۲/۰۱	۶/۷۴	عوارض و درمان
۲/۶۲	۴/۷۵	دارو
۲/۵۸	۴/۳۸	رژیم غذایی
۳/۰۵	۲/۵۷	مراقبت از پوست
۱/۲۰	۱/۹۳	بهبود کیفیت زندگی

جدول شماره ۲: میانگین و انحراف معیار نیازهای

آموزشی زنان براساس اولویت

انحراف معیار	میانگین	حیطه های نیاز آموزشی زنان
۲/۳۱	۹/۹۴	فعالیت
۱/۸۳	۸/۶۵	عوارض و درمان
۲/۳۱	۴/۷۹	دارو
۱/۳۱	۴/۷۶	بهبود کیفیت زندگی
۲/۲۳	۳/۵۲	مراقبت از پوست
۲/۳۱	۲/۹۴	رژیم غذایی

خواندن و نوشتن نداشتن سؤالیهای پرسشنامه توسط پژوهشگر برای آنان خوانده شد و با توجه به پاسخهای داده شده، پرسشنامه بوسیله پژوهشگر تکمیل گردید.

پرسشنامه شامل دو قسمت بود، قسمت اول مربوط به خصوصیات فردی (جنس، سن، وضعیت تاهل، وضعیت اشتغال، سطح تحصیلات، مدت ابتلا به بیماری قلبی و تعداد عروق پیوند شده) و قسمت دوم در ارتباط با حیطه های نیاز آموزشی هنگام ترخیص بیماران تحت عمل بای پس عروق کرونر بود که در ۶ بخش فعالیت، دارو، رژیم غذایی، عوارض و درمان، بهبود کیفیت زندگی و مراقبت از پوست تنظیم گردید. پژوهشگر به منظور گردآوری داده ها در طی روزهای متوالی هفته با مراجعه به محیط پژوهش، بیماران واجد شرایط را که بنا به دستور پزشک معالج ساعت بعد دستور ترخیص در پرونده را داشتند انتخاب نمود و پرسشنامه را در اختیار آنان قرار داد تا در حضور وی تکمیل نمایند. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. جهت مقایسه دو گروه از نظر خصوصیات فردی آزمونهای T و X^2 به کار گرفته شدند. از آزمون Kolmogorov-Smirnov جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها استفاده شد که براساس این آزمون توزیع اکثر حیطه های نیاز آموزشی نرمال نبود لذا آزمونهای غیر پارامتری Mann-Whitney و Kruskal-Wallis نیز مورد استفاده قرار گرفتند و داده ها با بکارگیری نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

با توجه به مقدار میانگین و انحراف معیار حیطه های نیاز آموزشی در مردان یافته های پژوهش نشان داد (جدول شماره ۱) نیاز به آموزش در زمینه فعالیت بالاترین نیاز و به ترتیب عوارض و درمان، دارو، رژیم غذایی، مراقبت از پوست و بهبود کیفیت زندگی در اولویت های بعدی نیازهای آموزشی در هنگام ترخیص توسط مردان بیان شده بود.

همچنین جداولی بر اساس نحوه پاسخگویی مردان مورد پژوهش به سؤالیهای مربوط به حیطه های نیاز آموزشی تنظیم شده بود. یافته های این جدول بیانگر آن بودند که در حیطه فعالیت مردان بیشترین نیاز آموزشی را برای دانستن زمان شروع فعالیت جنسی و کمترین نیاز را برای دانستن علائم نیاز به قطع فعالیت بیان نمودند. در حیطه عوارض و درمان، مردان بالاترین نیاز آموزشی را در مورد دانستن عوارض بعد از عمل و کمترین نیاز را در رابطه با

جدول شماره ۳: مقایسه نیازهای آموزشی هنگام ترخیص دو گروه مورد مطالعه

گروه	مرد		زن		آزمون من ویتنی
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
شاخص حیطه های نیاز آموزشی فعالیت	۷/۵۴	۲/۴۱	۹/۹۴	۲/۳۱	Z=۶/۹۶ (*p<۰/۰۰۰۱)
دارو	۴/۷۵	۲/۶۲	۴/۷۹	۲/۳۱	Z=۰/۲۶ (p<۰/۷۹۳)
رژیم غذایی	۴/۳۸	۲/۵۸	۲/۹۴	۲/۳۱	Z=۴/۱۷ (*p<۰/۰۰۰۱)
عوارض و درمان	۶/۷۴	۲/۰۱	۸/۶۵	۱/۸۳	Z=۶/۸۴ (*p<۰/۰۰۰۱)
بهبود کیفیت زندگی	۱/۹۳	۱/۲۰	۴/۷۶	۱/۳۱	Z=۱۰/۶۶ (*p<۰/۰۰۰۱)
مراقبت از پوست	۲/۸۵	۳/۰۵	۳/۷۲	۲/۲۳	Z=۵/۷۲ (*p<۰/۰۰۰۱)
کل	۲۸/۱۹۰	۷/۹۸	۳۴/۸	۷/۶۲	Z=۵/۶۱ (*p<۰/۰۰۰۱)

* اختلاف معنی دار است .

وضعیت تاهل با حیطه های نیاز آموزشی نشان نداد. ولی ارتباط سطح تحصیلات با حیطه های نیاز آموزشی در مردان معنی دار بود ($P < ۰/۰۰۰۱$).

با توجه به مقدار میانگین و انحراف معیار در مورد نیازهای آموزشی زنان (یافته های جدول شماره ۲) آنها نیاز به آموزش را در حیطه فعالیت بالاترین نیاز و به ترتیب نیاز به آموزش در مورد عوارض و درمان، بهبود کیفیت زندگی، مراقبت از پوست و رژیم غذایی را اعلام کرده بودند.

همچنین نحوه پاسخگویی زنان مورد پژوهش به سؤالهای مربوط به حیطه های نیاز آموزشی بیانگر آن بود که در حیطه فعالیت، زنان بیشترین نیاز آموزشی را برای دانستن زمان شروع فعالیت عادی و کمترین نیاز را برای دانستن احتیاج به تغییر شغل بیان نمودند. در زمینه عوارض و درمان، بالاترین نیاز آموزشی زنان در مورد

علائم ارجاع دهنده به پزشک اعلام نمودند. در مورد دارو، مردان بیشترین نیاز آموزشی را در مورد عوارض مصرف دارو و کمترین نیاز را در مورد زمان مصرف دارو بیان کردند. در زمینه رژیم غذایی، بیشترین نیاز آموزشی مردان در مورد دانستن غذای مجاز و کمترین نیاز در رابطه با نحوه پخت غذا بود. در مورد مراقبت از پوست، مردان بیشترین نیاز را در رابطه با مراقبت از پوست با اعلام نمودند. در مورد بهبود کیفیت زندگی، مردان بیشترین نیاز آموزشی را نسبت به دانستن محدودیت بعد از عمل جراحی و کمترین نیاز را در رابطه با علائم و نشانه های بیماری بیان نمودند. همچنین در مورد ارتباط سن، وضعیت تاهل و سطح تحصیلات با حیطه های نیاز آموزشی در مردان، نتیجه آزمون کروسکال و ایس ارتباط معنی داری را بین سن و

بررسی مقایسه ای نیازهای آموزشی هنگام ترخیص

عوارض بعد از عمل و کمترین نیاز در رابطه با علائم ارجاع دهنده به پزشک بود. در مورد دارو بالاترین نیاز آموزشی را زنان نسبت به دانستن عوارض مصرف دارو و کمترین نیاز را در رابطه با زمان قطع دارو اعلام کردند.

در حیطه بهبود کیفیت زندگی، زنان بیشترین نیاز آموزشی را در مورد محدودیت بعد از عمل جراحی و کمترین نیاز آموزشی را در مورد علائم و نشانه‌های بیماری ابراز کرده بودند.

در زمینه مراقبت از پوست، زنان بیشترین نیاز آموزشی را مراقبت از محل برش جراحی اعلام کردند. در مورد رژیم غذایی، زنان بیشترین نیاز آموزشی را در مورد دانستن غذای مضر و کمترین نیاز را در مورد نحوه پخت غذا ذکر کرده بودند.

از نظر ارتباط سن با حیطه‌های نیاز آموزشی در زنان، نتیجه آزمون کروسکال والیس نشان داد سن با هیچیک از حیطه‌های نیاز آموزشی در زنان رابطه معنی داری نداشته است. نتیجه آزمون من ویتنی نیز ارتباط معنی داری را بین وضعیت تاهل در زنان با حیطه‌های نیاز آموزشی نشان نداد. از نظر ارتباط سطح تحصیلات در زنان با حیطه‌های نیاز آموزشی نتیجه آزمون کروسکال والیس ارتباط معنی داری را نشان داد ($P < 0/0001$).

از نظر مقایسه نیازهای آموزشی هنگام ترخیص در دو گروه (جدول شماره ۳) یافته‌ها نشان داد در حیطه فعالیت، نیاز به آموزش در زنان نسبت به مردان بیشتر می‌باشد و نتیجه آزمون من ویتنی نیز اختلاف معنی داری را بین مردان و

زنان نشان داد ($P < 0/0001$). در زمینه دارو، زنان در مقایسه با مردان نیاز آموزشی بیشتری را عنوان کرده بودند. لیکن نتیجه آزمون من ویتنی اختلاف معنی داری را بین دو گروه نشان نداد. در حیطه رژیم غذایی، زنان در مقایسه با

ویدا شفیع پور و همکاران

مردان نیاز آموزشی کمتری را بیان داشتند و نتیجه آزمون من ویتنی اختلاف معنی داری را بین دو گروه نشان داد ($P < 0/0001$).

در مورد نیاز به آموزش در ارتباط با عوارض و درمان، زنان نیاز آموزشی بیشتری را نسبت به مردان بیان داشتند. نتیجه آزمون آماری من ویتنی نیز اختلاف معنی داری را بین مردان و زنان نشان داد ($P < 0/0001$). در حیطه بهبود کیفیت زندگی، زنان در مقایسه با مردان از نیاز آموزشی بالاتری برخوردار بودند و نتیجه آزمون من ویتنی اختلاف معنی داری را بین زنان و مردان نشان داد ($P < 0/0001$). در نهایت در مورد مراقبت از پوست نیز زنان از نیاز آموزشی بیشتری نسبت به مردان برخوردار بودند و نتیجه آزمون من ویتنی اختلاف معنی داری را بین دو جنس نشان داد ($P < 0/0001$).

بطور کلی زنان در مقایسه با مردان نیازهای آموزشی بیشتری را در زمینه‌های مختلف مشخص کرده بودند و نتیجه آزمون من ویتنی نیز در کل اختلاف معنی داری را بین نیازهای آموزشی زنان و مردان نشان داد ($P < 0/0001$).

بحث و نتیجه گیری

یافته‌ها نشان داد بالاترین نیاز آموزشی در مردان نیاز به آموزش در زمینه فعالیت و کمترین نیاز آموزشی در مورد بهبود کیفیت زندگی بود. بطوریکه Graydon & Jicklin (۱۹۹۷) طی تحقیقی اعلام داشتند بالاترین نیاز آموزشی مردان در هنگام ترخیص نیاز به دانستن فعالیت‌های روزمره بوده است. نتایج آزمون کروسکال والیس رابطه معنی داری را بین سن و وضعیت تاهل در مردان با حیطه‌های نیاز آموزشی نشان نداد. اما در مردان بین سطح تحصیلات و حیطه‌های نیاز آموزشی رابطه معنی دار بود. لیکن Jicklin & Graydon

بررسی مقایسه ای نیازهای آموزشی هنگام ترخیص

ویدا شفیع پور و همکاران

(۱۹۹۷) بنا به یافته‌های پژوهش خود اظهار داشتند بین حیطه‌های نیاز آموزشی با سن، وضعیت تاهل و سطح تحصیلات رابطه معنی داری وجود ندارد.

و زنان به طور شاخص تری از نیازهای اطلاعاتی بیشتری نسبت به مردان در همه زمینه‌ها برخوردارند. لذا با توجه به یافته‌های فوق پژوهشگر امیدوار است پرستاران شاغل در بخش‌های مراقبت‌های ویژه قلب ضمن پی بردن به نیازهای آموزشی بیماران تحت عمل بای پس عروق کرونر در تمام زمینه‌ها، لزوم آموزش قبل از ترخیص را براساس نیاز سنجی از دیدگاه خود بیماران دریابند زیرا چنانچه مشخص گردید جنسیت می‌تواند بر نوع نیازهای آموزشی تاثیر بگذارد و آموزش بیماران باید براساس بررسی و تعیین نیازهای آموزشی آنان صورت پذیرد.

همچنین یافته‌ها بیانگر آن بودند که بیشترین نیاز آموزشی زنان، در مورد فعالیت بوده است که این یافته با نتایج پژوهش Bubella مشابهت دارد زیرا Jicklin & Graydon به نقل از او می‌نویسند بالاترین نیاز اطلاعاتی زنان در هنگام ترخیص نیاز به آموزش در مورد فعالیت‌های روزمره و بهبود کیفیت زندگی بوده است و کمترین نیاز آموزشی زنان در زمینه رژیم غذایی بود. یافته‌ها رابطه معنی داری را بین سن و وضعیت تاهل با حیطه‌های نیاز آموزشی در زنان نشان ندادند در حالی که Murray (۲۰۰۰) معتقد است: نیازهای آموزشی زنان با افزایش سن بالا رفته و نیازهای زنان مسن با زنان جوان متفاوت است. نتایج حاکی از آن بود بین سطح تحصیلات با حیطه‌های نیاز آموزشی رابطه معنی داری وجود دارد بطوریکه Amaducci (۱۹۹۸) اعلام کرد ارتباط قوی بین سطح تحصیلات و میزان دانش افراد در مورد سلامت وجود دارد.

همچنین یافته‌ها نشان داد در تمامی حیطه‌های نیاز آموزشی به جز در زمینه دارو اختلاف معنی داری بین نیازهای آموزشی زنان و مردان در هنگام ترخیص وجود دارد و نتیجه آزمون من ویتنی اختلاف معنی داری را در کلیه حیطه‌های آموزشی بجز دارو، بین دو گروه نشان داد. Jicklin & Graydon به نقل از (Bubella ۱۹۹۷) می‌نویسند تفاوت جنس در احساس و ابراز نیازهای اطلاعاتی بیماران تحت عمل بای پس عروق کرونر قبل از ترخیص مؤثر است

منابع

- Amaducci L, Education and the risk of physical disability & mortality among men & women. The Journal of Gerontology 53 A (6) [on line]. 1998, Nov; Available URL: <http://rosenet.com/Ebsco/Edu.htm>.
- Gulanick M, Recovery patterns and lifestyle changes after coronary angioplasty. Heart & Lung., 1998; 27(4): 49.
- Goodman H, Patient Perception of their education needs in the first six weeks following discharge after cardiac surgery, Journal of Advanced Nursing. 1997; 25: 1242.
- Jicklin J, Graydon J. The information needs at time of hospital discharge of male and female patients who have undergone CABG. Heart & Lung . 1997; 26(5): 650-1.
- Moore S, CABG Discharge information addressing women's recovery. Clinical Nursing Academic Search Elite, Item: 9603122464.
- Mcnamee S, Walis M. Patient Problems following discharge and evaluation of patient discharge education on a cardiac ward, Australian catholic university St. Vincent hospital [online]. A available URL: <http://www.google.com/clininfo.Healthnsw/stvin99/suzie.Htm>. 1999.
- Murray J. The experiences of women with Heart disease: what are their needs? Can- J- Public- Health, 91(2) [on line]. Available URL: <http://www.google.com/Heart.htm>. 2000.

EDUCATIONAL NEEDS OF CORONARY ARTERY BYPASS GRAFT PATIENTS AT TIME OF DISCHARGE

Shafipoor, V. MS¹ Yarandi, A. MS² Mohammad Aliha, Z. MS² Hosseini,
F. MS³

ABSTRACT

Background: Patient's education should be done according to their educational needs and their gender.

Objective: To determine and compare patient's educational needs at the time of discharge from the view point of men & women.

Design: This was a descriptive – Comparative study. Educational needs of patients who had undergone CABG were determined through questionnaire.

Samples: 200 men and women (100 each) who had undergone CABG for the first time were selected consecutively.

Results: The findings indicated that there was a significant difference between men & women educational needs in different dimensions except for medication.

Conclusion: According to research findings it is recommended to consider gender at the time of education also it has been recommended that the effect of education on quality of life be assessed.

Key Words: Educational needs, Coronary artery bypass Graft.

¹ - Ms in Nursing (Corresponding author)

² - Senior lecturer School of Nursing and Midwifery, Iran University of Medical Sciences and Health Services, Tehran, Iran.

³ - Senior lecturer School of Management and Medical information sciences, Iran University of Medical Sciences and Health Services, Tehran, Iran.